

آئین‌های سنتی شهرستان میانه

(آئین‌های ملی، مذهبی و گذر)

مصوبه شورای فرهنگی عمومی شهرستان میانه

مؤلف:

زهره کاظمی

این اثر با حمایت مادی و معنوی اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی، شورای اسلامی شهر میانه، دانشگاه پیام نور، دانشگاه آزاد اسلامی شهرستان میانه به چاپ رسیده است.

سرشناسه	کاتلمی، زهرا، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور	آیین‌های سنتی شهرستان میانه (آیین‌های ملی، مذهبی و گذر)، مولف زهرا کاتلمی -
مشخصات نشر	میانه: انتشارات نافله، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۱۳۴ ص، ۱۴ × ۲۱ سم.
شابک	978-600-7647-00-4
وضعیت فهرست‌بوسی	فیا
یادداشت	این اثر با حمایت مادی و معنوی اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی شهر میانه ... او دیگران] منتشر شده است.
موضوع	میانه -- آداب و رسوم و زندگی اجتماعی
موضوع	شعائر و مراسم مذهبی -- ایران -- میانه
موضوع	فرهنگ عامه -- ایران -- میانه
شماره افزوده	ایران. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان آذربایجان شرقی. اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی میانه
رده بندی کنگره	DSR ۲۱۲۱/۱۷ ی ۱۳۹۳ ک ۱۷
رده بندی دیویی	۲۲۵۷/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۳۷۱۹۱۸۹

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

عنوان کتاب	آیین‌های سنتی شهرستان میانه (آیین‌های ملی، مذهبی و گذر)
نویسنده	زهرا کاتلمی
ناشر	میانه: انتشارات نافله
ویراستار	ایادریانی
نوبت چاپ	اول - ۱۳۹۳
چاپ و لیتوگرافی	سمیدی
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۶۴۷-۰۰۰-۴
تیراژ	۱۰۰۰ جلد
قطع	رقعی
قیمت	۴۵۰۰۰ ریال

*** حق طبع و نشر برای ناشر محفوظ است. ***

دفتر نشر: میانه - خیابان امام - جنب هلال احمر

تلفکس: (۰۴۱)۲۲۴۵۲۰۵ - همراه: (۰۴۱)۲۲۴۲۳۴۲۱۶ - ۰۹۱۴۱۲۴۸۴۱۱ - ۰۹۱۴۱۲۴۸۴۱۱

مرکز پخش: (۰۴۱)۲۲۴۵۲۰۵ - ۰۹۱۴۱۲۴۸۴۱۱

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۸	پیشگفتار
۱۰	فصل اول: معرفی کلی منطقه تحقیق
۱۱	نقاط نمونه‌گیری شده برای تحقیق و معیارهای انتخاب این مناطق
۱۲	آثار تاریخی و باستانی
۱۲	وجه تسمیه نقاط مورد بررسی
۱۵	محلله‌ها
۱۹	گروه‌های مذهبی
۲۰	گروه‌های زبانی
۲۰	گروه‌های شغلی
۲۰	خویشاوندی
۲۱	طایفه‌ها
۲۴	فصل دوم: روش تحقیق در مردم‌نگاری
۲۴	تعریف مردم‌نگاری
۳۱	قلمرو تحقیق
۳۱	جامعه آماری، حجم نمونه و شیوه نمونه‌گیری
۳۲	فصل سوم: معرفی آئین‌ها و مراسم سستی
۳۳	ویژگی‌های مراسم آیینی
۳۵	مراسم آیینی و کارکردهای آن
۳۶	دیگر کارکردهای مراسم آیینی
۳۷	نمونه‌هایی از مراسم آیینی در ایران

- آیین‌های ملی: آیین‌ها و مراسم در طول سال شمسی..... ۴۰
- نوروز..... ۴۱
- چهارشنبه سوری..... ۴۱
- رسم «قورشاخ سالاماخ»..... ۴۶
- رسم «فالگوش شب چهارشنبه»..... ۴۷
- رسم «جیزیخ چکمخ» (خط کشیدن)..... ۴۸
- رسم «چرشنبه خاتون»..... ۴۸
- غذای شب «آخر چرشنبه»..... ۴۹
- ادای قرض در «آخر چرشنبه»..... ۴۹
- مراسم صبح روز چهارشنبه آخر سال..... ۵۰
- چشمه، رود، جوی و یا حتی سر ناودان..... ۵۰
- تحويل (سفره عید و ...)..... ۵۲
- سیزده بدر..... ۵۵
- مراسم شب اول زمستان..... ۵۵
- سایر مراسم مربوط به فصل زمستان..... ۵۶
- مراسم پایان برداشت محصول گندم..... ۵۷
- آیین‌های مذهبی: آیین‌ها و مراسم در طول سال قمری..... ۵۸
- آداب و رسوم ماه‌های محرم و صفر..... ۵۸
- مراسم ماه رجب..... ۶۲
- مراسم ماه رمضان..... ۶۳
- سحر و افطار..... ۶۳
- شب‌های قدر و شهادت حضرت علی (ع)..... ۶۵
- عید فطر..... ۶۶
- مراسم ماه ذیحجه..... ۶۶
- عید قربان..... ۶۶

۶۸	عید غدیر.....
۶۷	آئین‌های گذر در طول عمر یک انسان.....
۶۹	تولد تا بلوغ.....
۶۹	آداب و رسوم هنگام زایمان.....
۷۸	درمان نازایی.....
۷۹	نامگذاری.....
۸۰	حمام.....
۸۲	دفع چشم زخم.....
۸۳	ختنه‌سوران.....
۸۵	سایر مراسم گذر.....
۸۶	دیر زبان باز کردن.....
۸۶	ازدواج.....
۸۶	همسرگزینی.....
۸۷	خواستگاری.....
۸۸	قند شکنی.....
۹۳	نامزدی.....
۹۴	عقد.....
۹۶	عروسی.....
۱۰۷	پاتختی.....
۱۰۸	پاکشایی.....
۱۰۹	مرگ.....
۱۰۹	تشیع جنازه.....
۱۱۱	رسم «بقه باغلاما».....
۱۱۱	مراسم «ایله شمه».....
۱۱۴	رسم «یاسدان چیخاتما».....

۱۱۶.....	منابع و مأخذ.....
۱۲۱.....	پیوست.....

www.ketab.ir

مقدمه

در طول تاریخ نماد ایرانیان با آیین نیاکان یکتاپرست و فرهنگ اسلامی و آداب و سنن اصیل و مراسم آیینی و مذهبی و فولکلورهای ارزشی آمیخته شده و میراث پر افتخاری در گذر زمان با توجه به تطورات و تحولات تاریخی، در میان جوامع ایرانی بر جای گذاشته و در فرهنگ ایران تنیده شده است و افتخارات این مرز و بوم را با گنجینه گرانسنگ سستهای حسنه و اعتقادی، به اوج رسانده و تعالی بخشیده است.

قلمرو تحقیق این تالیف، با تکیه بر مستندات تاریخی و بررسی میدانی و رعایت شئون و حفظ اصالت ها و احیای سنن صحیح و با حفظ منافع ملی و منطقه ای، با توجه به تنوع میازهای انتخاب تتبع اقلیمی برای زنده نگه داشتن میراث اصیل سنتها، با استفاده از علم اقلیم شناسی و مردم شناسی این خطه، این اثر را ممتاز گردانیده است.

امیدوارم این مکتوب بتواند برای حفظ و تعالی بخشیدن شعائر و سنن، در راستای منویات ارزشهای اسلامی، نقش خطیری را ایفا نموده و مورد بهره برداری اصولی آیندگان قرار گیرد.

بر خود لازم میدانم از زحمات بیدریغ مولف گرامی و معاضدت و مظاهرهت اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی، شورای اسلامی شهر میانه، دانشگاه پیام نور و دانشگاه آزاد اسلامی و اعضای محترم شورای فرهنگ عمومی شهرستان که در پیدایش و نگارش این کتاب سهم به سزایی داشته اند قدردانی نمایم.

حامدی

امام جمعه و رئیس شورای فرهنگ عمومی شهرستان میانه

پاییز ۹۳

پیشگفتار

میراث ماندگار فرهنگ بشری در عرصه آداب و سنن، آئین‌ها و مراسم، باورها و اعتقادات، رفتارها و گفتارها، هنر و فولکلور و ... از یک سو دسترنج سیاحان و مشتاقانی است که در اقصی نقاط جهان در قالب سفرنامه‌ها و اشکال دیگر به تصویر کشیده‌اند و از سوی دیگر حاصل تلاش ارزشمند مردم‌نگارانی است که به شیوه‌های اصولی، ویژگی‌های فرهنگی اقوام مختلف جهان را ثبت و ضبط کرده‌اند. آئین‌های سنتی به عنوان یک میراث ماندگار باید حفظ و ثبت و ضبط شوند. زیرا مطالعه در میان اقوام و مردمان بومی می‌تواند گنجینه‌های گرانبها از فرهنگ بشری را در اختیار ما قرار دهد. گنجینه‌ای سرشار از اطلاعات ارزشمند که ما را به سوی شناختی عمیق از فرهنگ جوامع سوق می‌دهد. در این کتاب به بررسی مردم‌نگارانه آئین‌های سنتی شهرستان میانه پرداخته‌ایم. پیشینه و سابقه تاریخی شهرستان میانه به ده‌ها سال قبل از میلاد مسیح باز می‌گردد و بعضی نوشته‌ها سابقه تاریخی میانه را تا ۷۲۰ سال پیش از میلاد نیز نقل می‌کنند. وجود کتیبه‌های آشوری و اورارتویی در بعضی مناطق آذربایجان و کشف آثار باستانی و مجسمه‌های سفالین در شهرستان میانه، قدمت تاریخی آن را به دورهای پیش از تشکیل دولت ماد می‌رساند.

در این کتاب ما به دنبال معرفی آئین‌های سنتی شهرستان میانه هستیم. از طرفی آئین‌ها و جشن‌های ملی و آئین‌های مذهبی و از طرف دیگر آئین‌هایی که در طول عمر یک انسان انجام گرفته و به نسل‌های بعدی نیز انتقال می‌یابد و مهمترین این آئین‌ها در این مطالعه عبارت از باروری، تولد، بلوغ و ازدواج گرفته تا مرگ و سوگواری و مناسک گذر در سطوح مختلف زندگی انسان می‌باشد، معرفی شده‌اند.

این مطالعه به پیشنهاد شورای فرهنگی عمومی شهرستان میانه و به همت دانشگاه پیام نور میانه و دانشگاه آزاد اسلامی میانه انجام گرفته است که بر خود لازم می‌دانیم از زحمات بی‌دریغ ریاست محترم دانشگاه پیام نور میانه جناب آقای کریمی و همچنین ریاست محترم دانشگاه آزاد اسلامی میانه جناب آقای دکتر سنبل

قدردانی نماییم. همچنین از همکاری دفتر امام جمعه محترم، فرمانداری محترم، اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی و مدیریت محترم جهاد کشاورزی سپاسگذاریم. این کتاب مخاطب خاصی ندارد و مطالعه آن برای پژوهشگران و کاوشگران حوزه‌های متنوع علوم اجتماعی به خصوص علاقمندان به مردم‌شناسی و مطالعات فرهنگی می‌تواند جذاب و مفید باشد. از تمامی عزیزانی که زحمت مطالعه این کتاب را متحمل می‌شوند، درخواست می‌نماییم تا ما را از راهنمایی‌های ارزنده خویش بهره‌مند سازند.

زهره کاظمی

بهار ۱۳۹۳